

ŐSZI DIONÜSZIA

ALTERNATÍV ALKOTÓKÖZÖSSÉGEK TALÁLKOZÓJA PÁPÁN
2012. SZEPTEMBER 19-23.

„A Dionüszjáról mindenkinek a bor és a mámor jut az eszébe, én erre azt mondom, hogy ami ma Pápán zajlik, az egy igazi kulturális tobzódás.”¹

Komáromi Sándor és az általa vezetett *Teleszterion Színházi Műhely* tavaly Veszprémből Pápára költözött. Ott valamiért nem kellettek, itt, Pápán valamiért igen. Egy intézmény, a késői szocreál stílusban épült, Jókai Mór Művelődési és Szabadidő Központ és annak színházszerező vezetője, Baloghné Uracs Mariann fantáziát látott bennük, melléjük állt, és befogadta, támogatja őket.

Komáromi pedig folytatja, amit elkezdett. Megszállottan, de mégis okosan építkezve, hogy a *Teleszterion* évek alatt kinevelt alkotó közössége, egy nem szokványos színházi nyelvet beszélő társulat, utat találjon az itt élőkhöz.

A szeptember 19-23 között megrendezett Őszi Dionüsziajuk ennek első kísérlete volt. Igyekeztek minden műfajban mozdulni-mozdítani, a lehető legtöbb szóba jöhető helyszínen, legyen az kocsmá, utca, park, a Kékfestő Múzeum varázslatos kertje és ódon, XVIII századi üzemcsarnoka és szárítója. Szinte minden itt működő alkotó közösség megmutatkozhatott, a gyermekszínházszóktól a diákszínházszókon át a Veszprémből ugyancsak ide költözött bábosok *Pegazus Bábszínházá-*

ig. A város fúvószenekara térzenét adott, az óvodapedagógusok mesekertet rendeztek be a gyerekeknek, volt hangszersimogató, a város képző- és médiaművészei pedig akció festészeti szeánszt tartottak az Erzsébet ligetben. Túlzás lenne ezekről beszélni, de az a néhány száz ember, aki – így vagy úgy – az Őszi Dionüszia ünnep közelébe került, megérezhette a szándék nemeségét, a megszólítás gesztusának őszinteségét.

A program gerincét az Alternatív Színházi Műhelyek Találkozója alkotta, csakúgy, mint a törzsközönységét is. És valóban, számukra, és számomra is, aki két napot tölthettem Pápán, a találkozás lehetősége jelentette a legtöbbet, beleértve természetesen a látott előadásokat is. Hiszen együtt néztük egymást, beszélgettünk az utcán sétálva, vagy a ház előtti lépcsőön üldögélve. A házigazdák mindent megtettek azért, hogy feszingés és kényszeredtség nélkül tudjuk befogadni és értékelni egymás előadásait, felfedezni miben hasonló és miben tér el egymástól egy-egy csapat színházszemléje, alkotói módszere. Tény, hogy többségében olyan társulatok lettek meghívva, melyek eddig is tudtak egymásról, figyelték egymás dolgait.

A *Teleszterion* nyitotta a színházi programot a *Démonokról és más szerelmekről* című előadásával

(rendező: Komáromi Sándor). Nem új darab. A Szkénében két évvel ezelőtt már láttam ezt a rendkívül erős dinamikájú és szélsőséges indulati pályákat bejáró, expresszív előadást. A színészek akrobatikus teljesítménye most is lenyűgözött. A kortárs cirkusz légtornászait meghazudtoló ügyességgel tettek eleven drámai szereplővé minden tárgyat, szerkezetet, kelléket, ami a színpadon megjelent. A *Teleszterion* fizikai színháza és az előadás forrása (Marquez: *Szerelemről és más démonokról* című regénye) szerencsés találkozásnak bizonyult. A színészek végig rendkívül koncentráltan és nagy testi tudatossággal voltak jelen az előadásban.

Azért jól esett volna egy-két oldottabb pillanat, ami kicsit felénk is jobban nyitja az előadást. Nem beszélve arról, hogy a színészek testi otthona nem mindenkinél, és nem mindig bizonyult elég tágasnak ahhoz, hogy ne érezzem az ön-túl-erőltetést, azt, hogy teljesítőképeségük határán járnak. Szerencsére ez ritkán esett meg, főként inkább az indításnál. A brutális gesztusok és a költői fogalmazásmód érdekes együttállása jellemzi ezt az előadást. Vágyak testesülnek meg itt a szó szoros értelmében, s lesznek elfojtva-elynyomva a lelki és fizikai terror szorításában.

1 * Az idézetek Komáromi Sándor Napló-online-nak adott interjújából valók.

A Teleszterion előadása adta meg a találkozó színházi programjának alaphangját. Ehhez szervesen kapcsolódott mindaz, amit a többiekől láttam, de nem azért, mintha hasonlóak lettek volna az előadásai. Éppen hogy, nagyon is különböztek egymástól. Talán a magát sokat sejtetően *Szó és Kép Színpadnak* nevező pápai csoport, teljesen hagyományosan fogalmazott előadása, a *Lüszisztráté* nem illett bele ebbe az összképbe. Pedig ők játszottak a legérdekesebb térben, a kékfestő üzem óriási belmagasságú, falépcsőkkel, platformokkal és munka-folyosókkal rendelkező szárítójában.

A darab politikai szatíra, egy már-már a pornográfia határát súroló tolvajnyelven fogalmazva: a nők, bár nem könnyen és nem szívesen, de megtagadják maguktól férjüket (ezt a darabban a férfi nemi szervet jelölő szóval bejelentik), addig nem fekszenek le férjeikkel, amíg azok abba nem hagyják a háborúskodást. Na most, ezt mórrikálva, csupán a szöveg nyelvi és a szex jelenetek művi pajzánóságára hagyatkozva nem lehet előadni, mert bátoratlanná válik a dolog, pont a lényege vész el. A társulat, egyébként, színészi erőit tekintve, képes volna egy elmélyültebb és fájóbban igaz Arisztophanész előadás létrehozására is.

De vissza a kapcsolódásokhoz!

A Kovácsné Lapu Mária vezetésével működő, inárcsi *Kb35 Társulat* előadása, a *József Krisztina ügye* (rendező: Kovács Zoltán, Szivák-Tóth Viktor) Teleszterionhoz hasonlóan szintén az álom és rögvalóság határvidékén játszódik, és irodalmi anyag áll a háttérben. Kafka *Per* című regényét és Hajnóczy Péter *Jézus menyasszonya* című kisregényét választották kiindulási pontként azokhoz a közös improvizációkhoz, melyekből létrejött ez az előadás. Bár meglehetősen messze távolodnak az előadás forrásvidékétől, és József Krisztina címben jelzett „ügye” sincs kellő súllyal végig vezetve, mégis szívbe markolóan idézik meg egy élhetetlen világ családi és társadalmi terrorját, kétségbeesett kapaszkodását

valamibe, ami nincs is. Ezt az érzést segítik előhívni a színpadra halmozott, és különféle konstellációban összeálló, bizonytalan felületű vagy megtámasztású térelemek. A sokféle emelvény, gerenda, fa-paraván átrendezése néha azért kissé ellenedolgozik a választott kompozíciós technikának, és egy-egy átpakolás után, a színészek sem mindig tudnak „odaérni és beállni” egy-egy jelenetbe.

A cselekmény több szálon fut: alapvetően egy zűrös család élete, és az életmódjuk kiváltotta katasztrófák esemény-szilánkjai jelennek meg – néha túlságosan is sűrű színváltással. Ebben a panoptikum-szerű, elátkozott társadalmi rengetegben bolyong a Gyermekek, lassan, de biztosan elveszítve minden tájékozódási lehetőséget, kiút-jelzőt, ami beilleszkedését segíthetné. A Per mintha örökre felfüggesztődne, nincs támpont, követhető minta sem ahhoz, hogy mi a magunk ügyében, sem ahhoz, hogy a világ felőlünk ítélhessen. Az inárcsiaktól ez már a harmadik általam látott előadás, ami a nemzedéki ön- és társadalomvizsgálat jegyében született. Óriási pozitívuma ennek a darabnak is, hogy élesen és telítetten fogalmaz, miközben teret enged a reflexivitásnak is, ami sokat segít minket, nézőket abban, hogy közel kerüljünk az élénk idézett helyzet- és sorstörésekhez.

A *Soltis Lajos Színház* tiszta mozgásdrámával mutatkozott be Pápán. Ebben a műhelyben az utóbbi években sorra jöttek létre mozgásszínházi előadások. A sort Deák Varga Rita, nemzetközi karriert befutott *Álomevők*-je nyitotta, Balassagyarmatra a főként stúdiósokból álló csoport az *Interferencia* című előadását hozta, de az előtte bemutatott *Commedia dell'Arte* darab, a *Végzetes szerelem játéka* is jól mutatta, hogy a társulat tagjai, túl a technikai alapokon, milyen kifejező erővel képesek megszólalni a mozgás nyelvén is. Ebben minden biztonnal sokat számít Vig Ágnes táncos-koreográfus velük végzett állhatatos munkája, aki a Dionüszian bemutatott *Menedék/Asylum* – mozgásszínházi előadás külső és

belső utazóknak című előadásukat rendezte, kitalálta.

A végtelenül intenzív, felkavaró előadást látva, első gondolatom az volt, hogy ki az, aki manapság a kortárs színház világában olyan átélhető, cselekményes mozgásdrámát mer színpadra állítani, amiben hagyományos értelemben vett történet van, szerepek vannak. Nos, a Soltis Lajos Színház előadásának hitelessége, a színészi játék átéltsége, mely minden pillanatban szembesített azzal, hogy itt nem táncosokat, hanem igazi színészeket látok, hamar eloszlatott bennem minden kételyt. Az előadás miliője, sötétben izzó légköre, a játék érzelmi telítettsége Lorca darabjait idézte számomra. Az előadáshoz készült ajánlóban megfogalmazott „lélekörvény” valóban a szemünk előtt jön létre és nyel el mindenkit. Mélységbe vonzó erejétől egyik szereplő sem szabadulhat. Az, hogy közben velünk (velem) mi történt, már a befogadó lelki beállítottságától is függ. Néhányan elviselhetetlenül erősnek, feldolgozhatatlannak érezték ezt a színházi fogalmazásmódot, pontosabban szólva, nem tudtak vele mit kezdeni. De az előadás belső igazságát és érvényességét senki sem vonta kétségbe.

Szombat délután a *Trainingspot Társulat Hangállamának* (rendező: Pap Gábor) ideiglenes állampolgárai lettünk egy órára. A nézőtéri székeket szórtan helyezték el a színpadon. A színészek közöttünk ültek, s léptek akcióba, mégpedig igen pontos és jól kidolgozott hangdramaturgiát követve. A Hangállam eredetileg osztálytermi előadásnak készült. A Trainingspot is improvizációkon, dramatikus zenei gyakorlatokon keresztül jutott el ehhez az előadásformához, ami a körülöttünk és bennünk létező hangzó világ egymásra- és kivetítése. A társulat most is biztos zenei- és énektudással, a színészi jelenlét pillanatokra is lebontott összefogottságával adja elő a darabot. Különösen érdekes a produkció vágástechnikája, hiszen dallam- hang- és szövegtöréseket montíroznak egymásra úgy, hogy a szereplők szinte bármikor „elzárhatók” illetve „bekapcsolha-

tók”. Társulati bravúr, ahogy a rádió állomás keresőjének állásával – ami a játékmester kinyújtott karja – szinkronban lépnek be, illetve ki a hangtérből. A játék végén egy közös szeánsz keretében invitáltak bennünket Hangállamukba, ahonnan – elvileg – nincs, nem lehet visszaterés. A nézői kérdések alapján úgy éreztem, hogy az előadás nem adott elég fogódzót ahhoz, hogy a nézők is megértsék azokat a viselkedési és kommunikációs szabályokat, melyeket be kéne tartaniuk ebben a különös államban. Sokat segítene, ha az előadáshoz és az azt követő foglalkozáshoz készülné valamilyen kézbe vehető bedekker Hangország nevezetességeiről, az itt élők szokásairól, az itteni élet legfontosabb szabályairól.

Sok mindenben más volt ez a fesztivál, mint amihez hozzászoktunk. Nem volt rohanás, zsűri, díjak, hivatalos szakmai értékelés. Minden programmal a várost szerették volna megszólítani – ez többé-kevésbé sikerült is. Nem neveztek magukat „összművészeti” fesztiválnak, mégis minden műfaj megjelenhetett itt. Az egészen érződött, hogy a Dionüszia Pápan valaminek a kezdete. A fesztivál nem akarta nagyobbra fújni magát, mint amennyi benne volt. Azok találkoztak itt, akik találkozni akartak egymással. Oldott és bensőséges légkörben zajlott az egész. Miközben az egyes produkciókat néztük, a bennük megtestesülő alkotói folyamatokat is figyelhettük, összevethettük.

Komáromi Sándor mondja: „Nem hiszek a projektvilágban. Nem hiszek abban, hogy az ember arra teremtett, hogy harminc napig lásson valamit, aztán újr gondolja az egész életét. Azt gondolom, hogy az embernek van egy nagyon fontos, velejáró sajátossága, és ebben talán hasonlítunk a fákhhoz. Szeretünk gyökeret eresztetni, és nem a lustaság miatt, hanem azért, mert szeretjük megművelni azt a területet, ami a miénk. És hogy ez lelki, szellemi, vagy fizikai tér-e, az teljesen mindegy. A kultúra soha nem képes projektben gondolkodni.”

Száz százalékig egyetértek!

A publikáció forrása a Magyar Szín-Játékos Szövetség JÁTÉKOS című on-line folyóirata.

REGŐS JÁNOS (1953.) az ELTE magyar-népművelés szakán végzett 1977-ben. Egyetemi évei alatt részt vett a Népművelési Intézet kultúra-szociológiai kutatásaiban. Hofi Gézáról írt szakdolgozata (A kabaré ma) a Múzsák Kiadónál jelent meg 1978-ban. 1977-79-ig a Népszínház munkatársa, mint rendezőasszisztens és utazótársulat vezető. 1979-2010-ig a BME Szkéné Színház művészeti igazgatója. Regős Pállal együtt a Mozgásszínházak Nemzetközi Fesztiváljainak és az IDMC Nyári mozgás műhelyeinek szervezője 25 éven át. A Szkénében működő Arvisura Színház színésze 15 éven át. 1988-2000-ig tagja, szerzője, rendezője és színésze az Utolsó Vonal Színházi Érdektömörülésnek (UV). Fontosabb da-

rabjai-rendezései: Pomáz '77 – emlékdrama, Piroška – családi hisztériák, A kutyák és a macskák helyzete a fővárosban, Re-produkció – kritikából színház, Frutta di mare – európai illatjáték, Don Quijote kalandjai. 1993-ban egyik főszereplője a Nyugattól keletre, avagy a média diszkrét bája c. Dárday-Szalai filmnek. Alapítója és projekt szervező munkatársa az International Institute for Theatre Research – I.I.T.R.(USA-Malvern) központnak. Színházi szakíró és fordító (Schechner, Barba, Grotowski, Kantor, Brook, Kazuo Ohno, Peter Schumann szövegek). 2006-ban a Magyar Köztársaság Elnöke a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztjével tüntette ki. 2011 óta a Magyar Szín-Játékos Szövetség elnöke.